

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра правоохоронної діяльності та загальноправових
дисциплін
РОБОЧА ПРОГРАМА
Правове регулювання виборчих прав громадян України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заст. завідувача кафедри
С.В.Веремієнко

(підпис)

«01» вересня 2025 р.

Розробник (-и): Козинець О.Г., к.і.н., доцент

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

Протокол від «01» вересня 2025 р. №8

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Вибіркова (ВК 49)
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	3 курс, VI семестр навчання; спеціальність 081 Право
Викладач	Козинець Олена Гаврилівна
Профайл викладача (-ів)	https://tidp.stu.cn.ua/kozynecz-2/
Контакти викладача	e.kozinets@stu.cn.ua

2. Анотація курсу.

Глобальний демократичний поступ у в к. XX – на поч. XXI століття сприяв конституційно-правовому утвердженню виборів як найбільш прийняттого світовим співтовариством способу формування представницьких органів публічної влади. В цей час до цієї конституційно-правової тенденції доєдналась і Україна, яка з самого початку здобуття незалежності почала активно застосовувати вибори як одну з основних форм безпосередньої демократії. Водночас, досвід проведення різних видів виборів в Україні наочно засвідчив про наявність низки суттєвих проблем щодо проведення чесних, прозорих та демократичних виборів. Однією з таких причин є недостатня, а інколи взагалі низька підготовка учасників виборчого процесу при проведенні різних видів виборів в Україні. Саме ця обставина й спонукала до розробки курсу «Правове регулювання виборчих прав громадян України».

3. Мета та цілі курсу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Правове регулювання виборчих прав громадян України» є формування науково-професійного світогляду бакалавра спеціальності 081 Право.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗК) та спеціальні (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

СК 3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи

4. Результати навчання.

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (РН), передбачені освітньою програмою:

ПРН 18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи

5. Пререквізити. -

6. Обсяг курсу.

Види занять	Загальна кількість годин
Лекції	20
Практичні заняття	20
Самостійна робота	80
Індивідуальне завдання	контрольна робота
Всього кредитів	4

Форма проведення занять – лекційні, практичні заняття, індивідуальні дослідні роботи, самостійна робота з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, презентацій.

7. Тематика курсу

Тематика лекційних занять
Модуль 1. Конституційні та теоретичні засади виборчих прав Тема 1. Конституційні засади виборчих прав громадян України – аналіз положень Конституції України, які закріплюють активне і пасивне виборче право, обмеження виборчих прав, роль Конституційного Суду у захисті виборчих прав. Тема 2. Гарантії реалізації виборчих прав – правові, організаційні та судові механізми, які забезпечують можливість громадян реально брати участь у виборах (захист від порушень, компенсаційні механізми, відповідальність за порушення виборчого законодавства). Модуль 2. Суб'єкти виборчого процесу та виборчі системи Тема 3. Порядок утворення та діяльності виборчих комісій – статус Центральної виборчої комісії та територіальних комісій, їхні повноваження, формування складу, контроль за діяльністю. Модуль 3. Організація виборів і виборчої кампанії Тема 4. Реєстрація виборців та ведення Державного реєстру виборців – принципи ведення реєстру, процедура внесення змін, захист персональних даних, механізми оскарження неточностей у списках. Тема 5. Висування та реєстрація кандидатів – правила висування від політичних партій і шляхом самовисування, вимоги до кандидатів, підстави для відмови у реєстрації. Тема 6. Організація голосування та підрахунок голосів – процедура голосування, забезпечення таємниці волевиявлення, порядок підрахунку голосів і встановлення результатів виборів. Модуль 4. Захист виборчих прав і міжнародні стандарти Тема 7. Оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів виборчого процесу – механізми подання скарг до виборчих комісій і судів, строки та порядок розгляду. Тема 8. Виборчі спори: судовий та адміністративний порядок вирішення – розгляд виборчих спорів адміністративними судами, приклади рішень українських судів у виборчих справах.
Тематика практичних занять
Тема 1. Принципи виборчого права – розкриття сутності принципів загальності, рівності, прямої виборів і таємності голосування, а також їхнього значення для демократичного виборчого процесу. Тема 2. Правовий статус суб'єктів виборчого процесу – виборці, кандидати, політичні партії, виборчі комісії, їх права, обов'язки та відповідальність. Тема 3. Виборчі системи в Україні – характеристика мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем, їхні переваги та недоліки, практика застосування в Україні. Тема 4. Агітація та інформаційне забезпечення виборів – дозволені та заборонені форми агітації, доступ до ЗМІ, використання соціальних мереж, обмеження щодо використання адміністративного ресурсу. Тема 5. Фінансування виборчих кампаній та контроль за витратами – джерела фінансування, виборчі фонди, обмеження для пожертв, контроль з боку НАЗК і виборчих комісій. Тема 6. Міжнародні стандарти та практика забезпечення виборчих прав – досвід Ради Європи, ОБСЄ, Європейського суду з прав людини, імплементація міжнародних норм у виборче законодавство України. Тема 7. Актуальні проблеми та перспективи реформування виборчого законодавства України – виклики для виборчого процесу (низька довіра виборців,

підкуп, ІТ-загрози), обговорення можливих напрямів реформування (електронне голосування, посилення контролю за фінансами, удосконалення виборчих систем).

Тематика самостійної роботи

Тема 1. Конституційні засади виборчих прав громадян України – аналіз положень Конституції України, які закріплюють активне і пасивне виборче право, обмеження виборчих прав, роль Конституційного Суду у захисті виборчих прав.

Тема 2. Принципи виборчого права – розкриття сутності принципів загальності, рівності, прямої виборів і таємності голосування, а також їхнього значення для демократичного виборчого процесу.

Тема 3. Гарантії реалізації виборчих прав – правові, організаційні та судові механізми, які забезпечують можливість громадян реально брати участь у виборах (захист від порушень, компенсаційні механізми, відповідальність за порушення виборчого законодавства).

Тема 4. Правовий статус суб'єктів виборчого процесу – виборці, кандидати, політичні партії, виборчі комісії, їх права, обов'язки та відповідальність.

Тема 5. Виборчі системи в Україні – характеристика мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем, їхні переваги та недоліки, практика застосування в Україні.

Тема 6. Порядок утворення та діяльності виборчих комісій – статус Центральної виборчої комісії та територіальних комісій, їхні повноваження, формування складу, контроль за діяльністю.

Тема 7. Реєстрація виборців та ведення Державного реєстру виборців – принципи ведення реєстру, процедура внесення змін, захист персональних даних, механізми оскарження неточностей у списках.

Тема 8. Висування та реєстрація кандидатів – правила висування від політичних партій і шляхом самовисування, вимоги до кандидатів, підстави для відмови у реєстрації.

Тема 9. Агітація та інформаційне забезпечення виборів – дозволені та заборонені форми агітації, доступ до ЗМІ, використання соціальних мереж, обмеження щодо використання адміністративного ресурсу.

Тема 10. Фінансування виборчих кампаній та контроль за витратами – джерела фінансування, виборчі фонди, обмеження для пожертв, контроль з боку НАЗК і виборчих комісій.

Тема 11. Організація голосування та підрахунок голосів – процедура голосування, забезпечення таємниці волевиявлення, порядок підрахунку голосів і встановлення результатів виборів.

Тема 12. Оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів виборчого процесу – механізми подання скарг до виборчих комісій і судів, строки та порядок розгляду.

Тема 13. Виборчі спори: судовий та адміністративний порядок вирішення – розгляд виборчих спорів адміністративними судами, приклади рішень українських судів у виборчих справах.

Тема 14. Міжнародні стандарти та практика забезпечення виборчих прав – досвід Ради Європи, ОБСЄ, Європейського суду з прав людини, імплементація міжнародних норм у виборче законодавство України.

Тема 15. Актуальні проблеми та перспективи реформування виборчого законодавства України – виклики для виборчого процесу (низька довіра виборців, підкуп, ІТ-загрози), обговорення можливих напрямів реформування (електронне голосування, посилення контролю за фінансами, удосконалення виборчих систем).

8. Система оцінювання та вимоги.

Загальна система оцінювання курсу	Поточний контроль протягом семестру (відвідування занять (лекційних, практичних), виконання зазначених видів робіт: контрольної, самостійної роботи) та семестровий контроль у вигляді екзамену. З дисципліни студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені. Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен. Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.
Практичні заняття	Підготовленість, повнота висвітлення питання, самостійність відповіді, своєчасність підготовки
Вирішення кейсів	При вирішенні кейсів студенти повинні розуміти загальний зміст права та законодавства, повинні вивчити навчальну літературу, матеріал лекції, обов'язково ознайомитися з правовою збіркою на основі якої потрібно вирішити кейс. Необхідно письмово вирішити кейс із обов'язковим обґрунтуванням прийнятого рішення, та посиланням на текст та вказанням конкретної статті нормативного акту.
Презентація	Виступи перед аудиторією зі слайдами або іншими візуальними матеріалами, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання самостійних завдань тощо.
Виконання індивідуальних дослідних робіт	Тема роботи має бути розкрита на належному рівні. Робота повинна мати творчий характер, продемонструвати аналітичні навички студента, його вміння працювати з бібліографією тощо. Студент має сформувати навички самостійного наукового пошуку, підбір та опрацювання літератури по даній тематиці, оформлення цитат та посилань на джерела, аналіз різних точок зору, узагальнення матеріалу, формулювання власних висновків тощо.
Наукова робота	Написати відповідно до вимог тези та взяти участь у науково-практичній конференції
Умови допуску до підсумкового контролю	Умовою допуску до екзамену є виконання всіх видів навчальної роботи. У випадку, якщо студент протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених видів навчальної роботи, має невідпрацьовані контрольні роботи, завдання з самостійної дослідної роботи, невідпрацьовані практичні заняття тощо або не набрав мінімально необхідну кількість балів – 20 балів, то він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів НУ Чернігівська політехніка».

Критерії оцінювання		Кількість балів
1.	Робота на практичних заняттях	до 40 балів
1.1	відповідь на практичному занятті	до 2 балів
1.2	тести, кейси	до 1 балу
1.3	презентація	до 2 балів
2.	Поточний контроль (ЗМК 1,2)	до 6 балів
3.	Виконання індивідуальних дослідних робіт	до 8 балів
4.	Наукова робота	до 6 балів
Усього		60 балів

Критерії оцінювання знань та самостійної роботи студента

Робота на семінарському занятті оцінюється у балах (4 бали за одне заняття) за наступними критеріями:

Відповідь на семінарському занятті

2 бали – ЗВО у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з першоджерелами, основними кодифікаціями права

1,5 бали – ЗВО вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, хрестоматій; може дати визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

1 бал – ЗВО загалом самостійно відтворює програмний матеріал (на рівні підручника), може дати стислу характеристику питання, загалом правильно розуміє терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

0,5 бал – ЗВО за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

0 балів – ЗВО не готовий до семінарського заняття або має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі терміни, але не може їх пояснити, головний зміст матеріалу не розкрито.

Виконання тестових завдань, вирішення кейсів, оцінюється у балах за наступними критеріями.

Виконання тестових завдань (до 1 балу)

- 1 бал – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;
- 0,8 балів – точні відповіді на 70%-89% тестових питань;
- 0,5 балів – точні відповіді від 50% до 69 % тестових питань;
- 0,2 бали – студент дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань з теми.

Вирішення кейсів (до 1 балу)

При вирішенні кейсів ЗВО повинні розуміти загальний зміст права та законодавства, повинні вивчити навчальну літературу, матеріал лекції, обов'язково ознайомитися з правовою збіркою на основі якої потрібно вирішити кейс. Необхідно письмово вирішити кейс із обов'язковим обґрунтуванням прийнятого рішення, та посиланням на текст та зазначенням конкретної статті нормативного акту.

- 1 бал – точна відповідь та змістовне обґрунтування рішення;
- 0,8 бали – точна відповідь та недостатнє обґрунтування рішення;
- 0,5 балів – не зовсім точна відповідь та недостатнє обґрунтування рішення;
- 0,2 бали – ЗВО намагався дати відповідь, але показав незадовільний рівень знань із теми, вміння орієнтуватися в тексті нормативного акту.

Доповнення до відповіді, запитання доповідачу на семінарському занятті (до 2 балів).

Суттєве доповнення до доповіді основного доповідача, яке ґрунтується на ознайомленні з монографічною, науковою літературою.

Задані запитання доповідачу, які є не просто уточнюючими, а які мають дискусійний характер.

Презентація (до 2 балів)

Презентації – виступи перед аудиторією зі слайдами або іншими візуальними матеріалами, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання самостійних завдань тощо. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного студента, так і колективними, тобто виступи двох та більше студентів.

Виконання контрольної роботи (до 3 балів)**Завдання теоретичні на контрольній роботі.**

- 3 бали – повна відповідь на питання;
- 2 бали – відповідь, яка позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки;
 - від 1 до 2 балів – неповна відповідь на запитання, в якій налічується не багато неточностей;
 - від 0 до 1 балу неповна відповідь на запитання, в якій налічується багато неточностей, не достатнє володіння науковим апаратом.

Завдання тестові на контрольній роботі.

Правильність виконання тестових завдань залежить від кількості вибраних правильних відповідей:

- 3 бали – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;
- 2 бали – точні відповіді на 75%-89% тестових питань;
- 1,5 бали – точні відповіді від 55% до 74 % тестових питань;
- 1 бал – ЗВО дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань програмних питань.

Виконання індивідуальних дослідних робіт (до 8-ми балів за дві).

Тема має бути розкрита на належному рівні. Робота повинна мати творчий характер, продемонструвати аналітичні навички студента, його вміння працювати з бібліографією тощо.

Написання самостійної дослідної роботи практикується в учбовому процесі з метою набуття студентом необхідної професійної підготовки, формування навичок самостійного наукового пошуку, вивчення літератури по даній тематиці, аналіз різних точок зору, узагальнення матеріалу, формулювання висновків тощо.

Особливу увагу слід приділити оформленню науково-довідникового матеріалу, цитат та посилань на джерела.

Наукова робота (участь у науково-практичних конференціях) (до 6 балів).

Написати відповідно до вимог тези на науково-практичну конференцію та взяти участь у конференції, подати тези до друку.

Всі роботи мають бути виконані вчасно. Про деделайни в кожному конкретному випадку повідомляється додатково, відповідно до графіку роботи.

За несвоєчасно виконане завдання без поважних причин максимальна кількість балів становить 50% від максимальної кількості балів своєчасно виконаного завдання (своєчасно виконане завдання – це завдання, яке здобувач вищої освіти здав/завантажив/виконав у Moodle до початку проведення наступного практичного заняття відповідно до послідовності тематики практичних робіт, зазначених у розділі 7 даної робочої програми) або протягом тижня від початку оголошення про необхідність виконання завдання.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
1	Поточний контроль (практичні заняття, тести, кейси)	0....40
2	Поточний контроль (ЗМК 1,2)	0....6
3	Виконання індивідуальних дослідних робіт	0....8
4	Наукова робота	0....6
Усього поточний і проміжний модульний контроль		0...60
Семестровий контроль (екзамен)		0....40
Разом		0.... 100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS		Оцінка за національною шкалою (екзамен)	
			для екзамену	для заліку
90 – 100	A	(відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B	(дуже добре)	добре	
75-81	C	(добре)		
66-74	D	(задовільно)	задовільно	
60-65	E	(достатньо)		
0-59	FX	(незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Обладнання та програмне забезпечення

Система дистанційного навчання Moodle, Microsoft Teams

10. Політика курсу

Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру, то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен.

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні заняття або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання екзамену всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний екзамен складається у вигляді тестування.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»»](#).

Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються через вбудований форум на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика дедлайнів

Всі роботи мають бути виконані вчасно. Про дедлайни в кожному конкретному випадку повідомляється додатково, відповідно до графіку роботи.

За несвоєчасно виконане завдання без поважних причин максимальна кількість балів становить 50% від максимальної кількості балів своєчасно виконаного завдання (своєчасно виконане завдання – це завдання, яке здобувач вищої освіти здав/завантажив/виконав у Moodle до початку проведення наступного практичного заняття відповідно до послідовності тематики практичних робіт, зазначених у розділі 7 даної робочої програми) або протягом тижня від початку оголошення про необхідність виконання завдання

Політика користування ноутбуками/планшетами/смартфонами.

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, оскільки дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, авторські свідоцтва за напрямками курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні лабораторних, контрольних та розрахунково-графічних робіт (принципи описані у [Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»](#)). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання лабораторних завдань та розрахунково-графічної роботи на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»](#)». Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

11. Рекомендована література

Нормативні акти та джерела:

1. Конституція України (1996, з останніми змінами).
2. Виборчий кодекс України (2019).
3. Документи ОБСЄ/БДПЛ (звіт місії зі спостереження за виборами в Україні).
4. Доповіді Ради Європи про стан виборчого законодавства України.
5. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950).
6. Закон України «Про вибори народних депутатів України» (2004, чинна редакція).
7. Закон України «Про Державний реєстр виборців» (2007).
8. Закон України «Про запобігання корупції» (2014) – у частині фінансування виборчих кампаній.
9. Закон України «Про місцеві вибори» (2015).
10. Закон України «Про політичні партії в Україні» (2001).
11. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (2016).
12. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» (1997, чинна редакція).
13. Керівні принципи Венеційської комісії щодо виборів («Кодекс належної практики у виборчих справах», 2002).
14. Кодекс адміністративного судочинства України (2005).
15. Коментар до Конституції України (науково-практичний).
16. Наукові праці з виборчих систем (порівняльне виборче право, дослідження OSCE/ODIHR).
17. Постанови НАЗК щодо фінансової звітності партій.
18. Постанови ЦВК щодо організації роботи комісій.
19. Практика Верховного Суду у виборчих справах (огляди судової практики).
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України (напр., Ковач проти України, Суховерхий проти України – щодо виборчих прав).
21. Рішення Конституційного Суду України у справах щодо виборчих прав (напр., №6-рп/2002, №21-рп/2010).

Література

1. Вибори в Європейському Союзі / За ред. Ковриженка Д.С.; Лабораторія законодавчих ініціатив. К.: ФАДА, ЛТД, 2006. 156 с.
2. Вибори до Верховної Ради України 2002 року. Інформаційно-аналітичне видання / Центральна виборча комісія. Київ, 2002. 676 с.
3. Вибори Президента України 2010 року: Інформаційно-аналітичне видання / Центральна виборча комісія; Редкол.: В.М. Шаповал (голова) та ін. К., 2010. 892 с.
4. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеційської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / За ред. Ю. Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн. К., 2009. 500 с.
5. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. К.: «Правова єдність», 2008. 350 с.
6. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.

7. Ключковський Ю.Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія / Ю.Б. Ключковський; Нац. ун-т «Києво-Могилянська Академія». К.: Час Друку, 2011. 132 с.
8. Кресіна І.О. Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми / І.О. Кресіна, Є.В. Перегуда. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2003. 368 с.
9. Нестерович В.Ф. Виборче право України: Підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 504 с.
10. Посібник з розробки виборчих систем / Е. Рейнольдс, Б. Рейлі та ін. Міжнародний інститут демократії та сприяння виборам (International IDEA, Stockholm) / Пер. з англ. К.: Нора-друк, 2003. 168 с.
11. Слінько Т.М. Конституційне право України. Х., Право. 2024. 672 с.
12. Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / В.Л. Федоренко. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. 616 с.
13. Чергові, проміжні, повторні вибори народних депутатів України 2012-2013 років: Інформаційно-аналітичний збірник / ЦВК; Редкол.: М.В. Охендовський (голова). К., 2014. 1056 с.
14. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів /П.П.Шляхтун. К.:Либідь, 2005. 568 с.
15. Colomer J. M. Handbook of Electoral System Choice / Edited by Josep M. Colomer; foreword by Bernard Grofman. New York: Springer, 2016. 555 p.
16. Guidelines for Reviewing a Legal Framework for Elections / OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). Second Edition. Warsaw, 2013. 97 p.
17. Handbook for European Union Election Observation / The Election Observation and Democratic Support. Third Edition. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2016. 223 p.
18. Macdonald R. The European system for the protection of human rights / R. Macdonald, F. Matscher, H. Petzold. Martinus Nijhoff Publishers, 1998. 940 p.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: Правове регулювання виборчих прав громадян України. URL: <https://eln.stu.cn.ua/user/index.php?id=6852>